

Oulu 2.6.1968

Panu:

Vanhan Oulun kouluja

Päivyriissäni kulki koko viimevuoden lappunen, johon oli merkitty, että "125 vuotta koulua Fattihuusissa". Muistilappu siirtyi lopulta tämän vuoden päivyriin, kun ei muistini noin vain ottanut, mitä armon vuonna 1842 olisi voinut tapahtua, Eräs äskeinen Oulun kouluhistoriaan liittyvä juttu pani minut lopulta taas kerran tutkimaan vuotta 1842. Kirjassaan Kansanopetuksen vaiheita Oulussa (Pohjolan Kustannus—Osakeyhtiö, Oulu, painettu O.Y. Kirjola A.B:n kirjapainossa 1918) sanoo maisteri Leino Pentzin aivan selvästi, että 1842 arvelaan myös alkaneen kahden Collinin mamsellin pitämän koulun vaivaistalolla.

Koulu oli tarkoitettu nimenomaan vaivaistalon hoidokkien lapsille, ja siinä opetettiin rippikoulutietojen alkeita. Jenny Paulaharju kertoo (Jouko IV) Collinin mustereiden "pienien lasten koulusta". Siihen aikaan oli tapana puhutella yksityisiä opettajattaria koulumustereiksi. Jenny Paulaharju ei kuitenkaan puhu mitään vaivaistalon asukkaista tai heidän lapsistaan. Sensijaan hän kertoo, että samassa Fattihuusissa (fattighuset — "vattihuusi" — vaivaistalo) alkoi 1840-luvulla myös mamselleinkoulu, joka sijoitettiin koulutalon käytävän toiselle puolelle. Sen perustivat maanmittari Caleniuksen

neljä tytärtä tyttöjä varten. Tässä koulussa opetettiin ruotsiksi, kun taas käytävän toisella puolella opetettiin suomeksi. Maksellikoululaiset olivat rottia, "pikkukoululaiset" olivat "hiiri kinkuloita."

Näin muuttui siis vanha vaivaistalo, Jaakko Tervon mukaan (Oulun kansakoulujen 50-vuotismuistojulkaisu) aluksi reservikasarmiksi rakennettu, koulutaloksi. Olen nyt koko ajan puhunut Kajaanintullin vanhasta puolesta, Oulun palon jälkeen 1820-luvulla rakennetusta komeasta koulutalosta. Siinä aloitti 1874 Kajaanintullin kansakoulu eli toinen Oulun kahdesta vanhimmaasta kansakoulusta. Siitä siis nimi Fattihuusin koulu. Olihan Koulukadun nimikin silloin ja vielä vuosisadan vaihteessa Köyhäinhuoneenkatu eli Fattighusgatan.

Alussa mainitsemallani vanhalla kouluhistorialla tarkoitin uutista, että Heinätorin kansakoulu lakkautettaisiin. Tämä todella jyrävä koulutalo otettiin käyttöön syksyllä 1875, mutta Pentzinin mukaan se valmistui lopullisesti vasta seu-

raavana vuonna. Pentzin sanoo siitä, että se oli lujasti ja varoja säästämättä rakennettu ja että se oli aikanaan maamme komeimpia kansakoulutaloja. Arkkitehtia ei mainita käsillä olevissa kirjoissani, mutta sen saisi varmaan selville pöytäkirjoista, joihin maisteri Pentzin viittaa. Tornin kuului viime vuosisadan lopulla tyyliin, mene tiedä, vaikka sillä olisi ollut merkitystäkin palovartiotorinina, vaikka Hällbergit ja muut siihen aikaan pitivätkin vahtia kirkkotorinista. "Jää Heleperin haltuun!" Siinä vanha hyvän yön toivotus.

Kajaanintullin koulun aloitessa entisessä köyhäinhuoneessa aloitti Heinätorin koulu vanhassa hollipirtissä eli rakennuksessa, joka tänäkin päivänä seisoo jököttää koulun tontilla Kirkkokadun varrella. Hollipirttiin saati korjallamalla kaksi luokkahuonetta. Miltähän ajalta sitten lienee tämä aikanaan Etelä-Suomesta Kempeleestä ja muualta eteläpuolelta Oulua saapuneita maalaisia palvellut hollipirttirakennus?